

Notulen van de vergadering van de Ministerraad op 23 mei 1962

*'s Avonds te 8.30 uur aangevangen, Kabinet van de Minister-President.

Aanwezig : De Minister-President De Quay en de Ministers Van Aartsen (2de gedeelte), Beerman, Cals, Klompé, Korthals, Luns, Marijnen, De Pous, Toxopeus, Veldkamp, Visser en Zijlstra.

Voorts zijn aanwezig de Staatssecretarissen Bot, Calmeyer, Van Houten en De Jong.

Secretaris: J. Middelburg.

1. *Nieuw-Guinea*

De *Minister-President* deelt ter inleiding mede, dat hij deze bijzondere bijeenkomst van de Ministerraad heeft bijeengeroepen, omdat verschillende fractievoorzitters in de Tweede Kamer hebben gevraagd om in plaats van de mondelinge beantwoording van de vragen van het Kamerlid De Kadt een debat over het Nieuw-Guineabeleid te houden; in dat geval zal de heer De Kadt zijn vragen intrekken. Op deze wijze krijgt men het gehele Nieuw-Guineaprobleem aan de orde, waarover men dan wel een uitspraak van de Regering zal verwachten.

Aan de waarnemend Secretaris-Generaal van de VN, U Thant, was onzerzijds gevraagd of hij bij Indonesië wilde protesteren tegen de agressie met parachutisten op Nieuw-Guinea en of hij het hervatten van het gesprek met Indonesië op grond van de formule van Athene wilde bevorderen en voorts of hij waarnemers van de VN naar Nieuw-Guinea wilde zenden. Op de eerste vraag heeft U Thant ontkennend geantwoord, terwijl hij naar aanleiding van de derde vraag heeft gezegd, dat hij hiertoe alleen bereid is als ook Indonesië hierom vraagt. Op de tweede vraag heeft hij niet geantwoord, maar langs andere wegen is ons bekend geworden, dat hij afwijzend staat tegenover de formule van Athene. Hij zei, dat hij dit standpunt innam na overleg met de Amerikaanse regeringsfunctionarissen Stevenson en Harriman. Onze Ambassadeur Van Roijen heeft voorts een bericht gezonden over zijn gesprek met de functionaris van het State Department Tyler. Hierin wordt erop aangedrongen, dat Nederland ingaat op het plan-Bunker, nadat dit in punt 4 is geamendeerd. Intussen is over de formule van Athene, waarover tussen de Ministers Rusk en Luns overeenstemming bestond, niets verder van Rusk vernomen.

Tenslotte deelt spreker mede, dat hij samen met de Staatssecretarissen Bot en De Jong een gesprek heeft gehad met de fractie van de KVP uit de Tweede Kamer. Daarbij zijn aan de bewindslieden allerlei vragen gesteld, terwijl Mr. Blaisse, die bij het Kamerdebat woordvoerder van de KVP zal zijn, stelde, dat men alleen maar de mogelijkheid zag om op basis van het plan-Bunker onderhandelingen te voeren. Spreker heeft dit standpunt bestreden, omdat Nederland dan zeker is Nieuw-Guinea aan Indonesië te moeten overdragen, maar de garanties voor de Papoea's onzeker zijn.

Minister *Cals* heeft in de krant gelezen, dat in Amerika kritiek is uitgeoefend op het niet-publiceren van het plan-Bunker. De *Minister-President* antwoordt, dat U Thant bij Nederland erop heeft aangedrongen om thans tot publikatie van het plan-Bunker over te gaan.

Minister *Cals* stelt de vraag hoe de militaire toestand op Nieuw-Guinea is. De *Minister-President* heeft een overzicht van Defensie ontvangen. Daaruit blijkt, dat er in de afgelopen maand op 5 of meer, ver uiteengelegen, plaatsen ongeveer 425 parachutisten zijn afgeworpen. Staatssecretaris *De Jong* voegt hieraan toe, dat in het zenden van de parachutisten enige niet te rijmen dingen zitten. Voor spreker is de enige verklaring hiervan, dat Indonesië als strategische conceptie heeft, dat de Nederlanders op Nieuw-Guinea de Papoea's onderdrukken, zodat deze de infiltranten als bevrijders zullen zien. De infiltranten komen daarom vooral in streken, waar zij een Indonesisch gezinde bevolking verwachten. Staatssecretaris *Bot* ziet als

mogelijkheid, dat Indonesië parachutisten op Nieuw-Guinea heeft afgeworpen speculerend op een stemming in Nederland, dat wij een beroep op de Veiligheidsraad zullen doen, in welk geval Indonesië dan al vaste voet op Nieuw-Guinea heeft.

Minister *Luns* wijst erop, dat het inzetten van Indonesische parachutisten militair niets om het lijf heeft, maar de wijze waarop de Nederlandse pers hierop reageerde en de manier waarop de Gouverneur de evacuatie van bepaalde gebieden aan de zuidkust van Nieuw-Guinea heeft aanbevolen, zijn winstpunten voor de Indonesische tactiek. Spreker betreurt, dat tot evacuatie is overgegaan. Hij betreurt ook het initiatief van de fractievoorzitter van de anti-revolutionaire partij, Dr. Bruins Slot, om thans een debat in de Kamer te houden. De bedoeling van de Indonesische infiltraties is vooral om de oppositie in het Nederlandse Parlement onder druk te zetten. Spreker vreest, dat de Regering verzwakt uit het debat van de volgende dag zal komen. Hij wijst er voorts op, dat de formule van Athene door Rusk is aanvaard en dat van officiële Amerikaanse zijde niet aan Nederland is gevraagd deze formule te laten vallen. Het gaat Indonesië om de preconditionie van de overdracht van Nieuw-Guinea, welke preconditionie voor Nederland onaanvaardbaar is. Spreker meent voorts dat, nu U Thant niet aan de aanvaarding van de formule van Athene heeft medegewerkt, onzerzijds niet verklaard moet worden, dat wij de formule van Athene laten vallen. Spreker staat ook gereserveerd tegenover publikatie van het plan-Bunker; iedereen die politieke verantwoordelijkheid draagt kent de inhoud van dit plan. Bovendien betekent publikatie, dat slechts een onderdeel van de besprekingen gepubliceerd wordt, waardoor men het beeld scheef trekt, wat onze positie zal schaden. Spreker zou in deze zin op een vraag bij het kamerdebat willen antwoorden. Hij geeft de Minister-President in overweging in het debat de algemene lijnen van het beleid van de Nederlandse Regering terzake nog eens mede te delen.

De *Minister-President* zegt naar aanleiding van het betoog van Minister Luns, dat hij ook zeer betreurt, dat de Kamer de volgende dag een debat over Nieuw-Guinea zal houden. Uit mededelingen van de kamervoorzitter heeft spreker echter begrepen, dat de Kamer het niet bij een mondelinge beantwoording van de vragen van De Kadt zou laten, zodat men na een half debat nog eens een heel debat zou krijgen over de brief die spreker aan de Tweede Kamer heeft gezonden. Spreker acht het dan beter direct een kamerdebat te houden; men moet ook de spanning in het land hierover niet onderschatten. De kamerleden moeten een oordeel uitspreken over het Nieuw-Guineabeleid, maar zij kennen de zaak niet of onvoldoende. Publikatie van het plan-Bunker heeft niet plaats gehad, omdat de anderen dit niet wilden, maar als U Thant thans vraagt dit wel te publiceren, lijkt het spreker moeilijk dit te weigeren. Ook Mr. Blaisse stond op het standpunt, dat de kamerleden bij het debat de letterlijke tekst van het plan moeten kennen.

Minister *Klompé* acht weigering van publikatie van het plan psychologisch niet zinvol. Zij is het echter eens met Minister Luns, dat de Regering zich niet kan beperken tot publikatie van dit plan alleen. Minister *Luns* wijst op het mogelijke verwijt, dat de Nederlandse Regering een geheim plan publiceert. Minister *Klompé* heeft begrepen, dat U Thant zelf publikatie heeft gevraagd. Zij geeft in overweging de tekst van het plan aan de kamerleden te laten uitdelen tijdens de eerste interventie van de Minister-President. Minister *Luns* zou willen antwoorden op een vraag waarom de Regering niet eerder heeft gepubliceerd, dat thans met name U Thant geen bezwaar meer tegen publikatie heeft. Beter zou spreker het vinden aan U Thant te zeggen, dat Nederland er geen bezwaar tegen heeft als hij het plan publiceert. Als echter de Ministers in meerderheid het plan-Bunker aan de kamerleden willen geven, zal spreker zich niet daartegen verzetten. Hij vreest, dat de kamer in het debat van de volgende dag zal trachten de Regering een beleid op te dringen, dat zij niet wil voeren.

De *Minister-President* acht het wenselijk dat duidelijk wordt afgesproken hoe het standpunt van de Regering in de Kamer zal zijn. Als in de Kamer een motie ter tafel komt waarin de Regering wordt uitgenodigd de onderhandelingen met Indonesië op basis van het plan-Bunker voort te zetten, verwacht spreker een meerderheid voor deze motie. De Raad moet daarom bespreken of een dergelijke motie voor de Regering al of niet aanvaardbaar is. Als deze niet

aanvaardbaar is, is er een Kabinetscrisis. Daarnaast zal de Raad moeten zien of er andere wegen bewandeld kunnen worden, waarbij ook de vraag in beschouwing moet komen van het gaan naar de Veiligheidsraad.

Minister *Luns* wijst een motie af, waarin wordt gevraagd, dat de Regering in principe besluit tot overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië, maar als een motie de Regering vraagt alle aspecten van het plan-Bunker te bespreken is dat wel aanvaardbaar. Spreker wijst erop, dat achter de woorden een reële tegenstelling steekt; de PvdA. zegt, dat zij overdracht aan Indonesië wil. Als men nu zegt, dat Nederland het plan-Bunker aanvaardt, betekent dit overdracht van Nieuw-Guinea.

Minister *Zijlstra* is van oordeel dat de Regering bij het kamerdebat niet in woorden moet vluchten. Hij meent, dat het thans gaat om deze essentiële zaak, nl. of Nederland bereid is aan de hand van het plan-Bunker te bespreken of na overdracht aan Indonesië voldoende waarborgen voor de uitoefening van de zelfbeschikking door de Papoea's zijn. Een variant hierop is of reeds vóór de overdracht aan Indonesië de Papoea's een uitspraak kunnen doen. Dit laatste heeft Minister *Luns* in feite in de laatste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangeboden, wat toen niet is aanvaard. Spreker meent, dat Nederland niet onder de naam het plan-Bunker moet aanbieden wat niet meer het plan-Bunker, maar feitelijk het plan-Luns is. Als de Regering niet de aangegeven weg wil volgen, zal zij niet moeten zeggen, dat zij met het plan-Bunker akkoord gaat. Minister *Luns* haalt de Amerikaanse Minister *Rusk* aan, die zeide steeds bereid te zijn over de kwestie Berlijn met de Russen te spreken, ook al is er geen uitzicht, dat men tot enige overeenstemming erover komt. Spreker is wel bereid het plan-Bunker bonafide te bespreken, maar hij acht het niet juist in het kamerdebat een regeringsstandpunt mede te delen, waarvan men later zal zeggen, dat de Regering zich daarmee op overdracht aan Indonesië heeft vastgelegd.

Minister *Klompé* begrijpt, dat het erom gaat het mogelijk te maken door de besprekingen onder leiding van U Thant tijd te winnen. Als in de Kamer een motie wordt ingediend, waarin aan de Regering wordt gevraagd het plan-Bunker als basis voor onderhandelingen te aanvaarden, zal het regeringsstandpunt hier tegenover ervan afhangen wat men onder de woorden 'op basis van' verstaat. Spreekster is het eens met het standpunt van Minister *Luns*, dat men in de gegeven situatie (politiek en militair) niet kan stellen, dat er overmacht is. Als de meerderheid van het Parlement wel het plan-Bunker wil aanvaarden, zal zij het Kabinet naar huis moeten zenden. Samenvattend zegt spreekster, dat zij niet ertoe bereid is, dat de Regering in de gegeven situatie overdracht van Nieuw-Guinea aanvaardt. Dan geeft zij er de voorkeur aan het beleid voort te zetten en eventueel naar de Verenigde Naties te gaan.

Minister *Cals* acht het belang van de Papoeabevolking voornamer dan de vraag of Nederland dan wel de Verenigde Naties verantwoordelijkheid hiervoor draagt.

Minister *Zijlstra* wijst erop, dat een beleid, waarbij een beroep op de Verenigde Naties wordt gedaan, ook tot de verantwoordelijkheid van de Regering behoort.

De *Minister-President* verwacht, dat in het kamerdebat zal worden gevraagd of de Regering bereid is op basis van het plan-Bunker te onderhandelen. Als dit betekent, dat men daarmee de preconditione van de overdracht moet aanvaarden, is het antwoord van de Regering ontkennend. Als echter over alle aspecten gesproken kan worden, kan de vraag bevestigend worden beantwoord. Het gaat hierbij ook om de formule van Athene, volgens welke alle andere onderwerpen terzake (all other items) besproken kunnen worden.

Minister *Luns* merkt op, dat de Amerikaanse Regering van oordeel is, dat het bespreken van 'all items' kan worden ondergebracht onder het plan-Bunker. De formule van Athene heeft zij volkomen redelijk geacht.

Minister *Beerman* is van oordeel, dat de Regering wel onderhandelingen op basis van het plan-Bunker kan aanvaarden, omdat in het 4de punt ook over toereikende garanties voor de veiligstelling van de belangen van de Papoea's wordt gesproken.

Minister *Luns* waarschuwt ertegen te zeggen, dat de Regering het plan-Bunker

aanvaardt, als zij bedoelt bereid te zijn daarover te spreken.

Minister *Beerman* gelooft niet, dat Rusk terzake de doorslaggevende invloed in de Amerikaanse Regering heeft. Spreker is voorts van oordeel, dat in deze kwestie de tijd tegen ons zal werken.

Minister *Luns* wijst erop, dat de Amerikaanse Regering geen enkel drukmiddel heeft om Nederland een beleid te laten aanvaarden, dat het niet wil, zoals direct na de laatste Wereldoorlog wel het geval was. Spreker erkent, dat de publieke opinie in Nederland thans veel gevoeliger is dan in die tijd.

Minister *Beerman* merkt op, dat hij niet kan bewijzen wie gelijk heeft ten aanzien van de vraag of de tijdfactor winst of verlies betekent. Hij wijst er echter op, dat de bevolking in Nederland het spelen op tijd niet verdraagt, terwijl er zakelijk voor de Papoea's steeds minder uitkomt.

Minister *Klompé* vraagt wat Minister *Beerman* door een snellere overdracht voor de Papoea's denkt te winnen. Minister *Beerman* is van oordeel, dat men voor deze zaak geen offers in bloed van de Nederlandse bevolking mag vragen. De kwestie ligt internationaal wel heel slecht. Het kan zijn, dat dit over 5 à 10 jaar anders zal zijn, maar dat haalt Nederland niet meer.

Minister *Toxopeus* wijst erop, dat de belangstelling voor Nieuw-Guinea in de jonge Afrikaanse landen groeiende is, terwijl in de Verenigde Staten de publieke opinie voor Nederland gunstiger is dan eertijds. De *Minister-President* acht een discussie over de vraag of de tijdfactor winst of verlies betekent voor het ogenblik nutteloos.

Minister *Zijlstra* ziet twee elementen in het plan-Bunker, nl. de overdracht door Nederland en de garanties voor de Papoea's. Als men over een preconditione spreekt, ziet men alleen het eerste element en vergeet men de garanties. Spreker zou bij het gesprek over deze garanties willen uitsluiten, dat een volksstemming door de Papoea's wordt verlangd vóór de overdracht aan Indonesië, omdat men dan buiten het plan-Bunker is gekomen.

De *Minister-President* wijst erop, dat de Indonesische Regering heeft gezegd, dat zij de termijn van overdracht in het plan-Bunker willen wijzigingen, zodat het gebied in elk geval in 1962 onder Indonesisch bestuur zou komen. Van Nederlandse zijde zal dan ook bij de onderhandelingen kunnen worden verlangd, dat de volksstemming plaats heeft voordat overdracht aan Indonesië een feit is. Rusk heeft aan Staatssecretaris Van Houten gezegd, dat ook dit erbij betrokken kan worden.

Staatssecretaris *Van Houten* is van oordeel, dat een uitspraak van de Regering in het kamerdebat, dat zij het plan-Bunker aanvaardt, inhoudt, dat zij overdracht van Nieuw-Guinea aanvaardt. Men gaat dan uitsluitend onderhandelen over garanties, welke onvoldoende zullen blijken te zijn, waardoor Nederland in de positie komt, dat het het bereiken van overeenstemming blokkeert.

Minister *Cals* is voor aanvaarding van het plan-Bunker. Hij meent, dat Nederland in de dwangpositie kan komen die Staatssecretaris Van Houten aangaf, maar hij heeft al eerder gezegd, dat uitstel van een overeenkomst de situatie voor de Papoeabevolking nog ongunstiger zal maken.

De *Minister-President* merkt op, dat de Indonesiërs een hervatting van de besprekingen alleen willen aanvaarden als het zeker is, dat Nieuw-Guinea aan Indonesië wordt overgedragen. Spreker meent, in tegenstelling met Minister *Cals*, dat zolang Sukarno President is, er niet een overeenkomst mogelijk zou zijn geweest, die gunstiger voor de Papoea's is. Spreker is van oordeel, dat het beleid van de Regering zodanig moet zijn, dat zij de kans schept, dat de besprekingen met Indonesië weer op gang komen. In het kamerdebat zal ook de vraag worden gesteld hoe de Regering staat ten aanzien van de gedachte, dat Nederland zich thans tot de Veiligheidsraad zal wenden. Minister *Luns* meent, dat de *Minister-President* in zijn interventie in de Kamer erop moet wijzen, dat Indonesië met zijn agressie steeds verder gaat, zodat de Nederlandse Regering zich afvraagt of zij nog verder kan gaan met haar bereidheid de kwestie met Indonesië te bespreken. Als Nederland zich tot de Veiligheidsraad zou richten, zal Rusland

een scherpe resolutie tegen Nederland indien en is het waarschijnlijk, dat een resolutie wordt aanvaard, waarin Nederland en Indonesië worden opgeroepen door besprekingen tot een oplossing van de kwestie te komen.

De *Minister-President* concludeert, dat over dit punt als regeringsstandpunt zal worden medegedeeld, dat het moment kan komen, dat Nederland zich tot de Veiligheidsraad moet richten, maar dat men moet bedenken, dat daarmee voorlopig de mogelijkheid voor besprekingen met Indonesië is afgesneden. Het is daarom wenselijk bij het kamerdebat te voorkomen, dat in een motie de Regering wordt gevraagd zich onmiddellijk tot de Veiligheidsraad te wenden.

Spreker stelt voor, dat bij het kamerdebat behalve zichzelf de Ministers van Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Defensie alsmede de Staatssecretarissen Bot, Calmeyer, Van Houten en De Jong aanwezig zullen zijn, terwijl alle overige Ministers bereikbaar zullen zijn. Spreker is voornemens in eerste instantie een vrij omvangrijk betoog te houden, waarin hij zal herinneren aan het plan-Luns en de resolutie van de Brazzaville-landen in de Verenigde Naties en voorts aan de poging om via U Thant tot een oplossing van de kwestie te komen. Hij zal voorts een overzicht van de agressieve daden van Indonesië geven. Omtrent het plan-Bunker, waarvan de tekst tijdens het debat zal worden uitgedeeld, zal spreker als standpunt mededelen, dat de Regering dit plan als basis voor verdere onderhandelingen met Indonesië aanvaardt, met dien verstande, dat de overdracht van Nieuw-Guinea niet als een preconditionie voor de besprekingen wordt geaccepteerd.

Spreker neemt aan, dat Minister Luns ook een belangrijk deel van het betoog op zich zal nemen, met name voor wat betreft zijn besprekingen met Rusk. Minister *Zijlstra* prefereert, dat één spreker het regeringsstandpunt verdedigt. Minister *Luns* is het daarmee eens; hij zal eventueel in tweede termijn nog het woord kunnen voeren.

De *Raad* verklaart zich met deze opzet akkoord.

Minister *Visser* neemt aan, dat de Minister-President ook het volle vertrouwen van de Regering in en haar grote respect voor het optreden van de Nederlandse strijdkrachten op Nieuw-Guinea tot uiting zal brengen.

- - -